

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Utkommer hvarje Söndag

ILLUSTRERADT

Pris för 3 Månader 1 Rdr. B^{co}

Enkla. N^o.

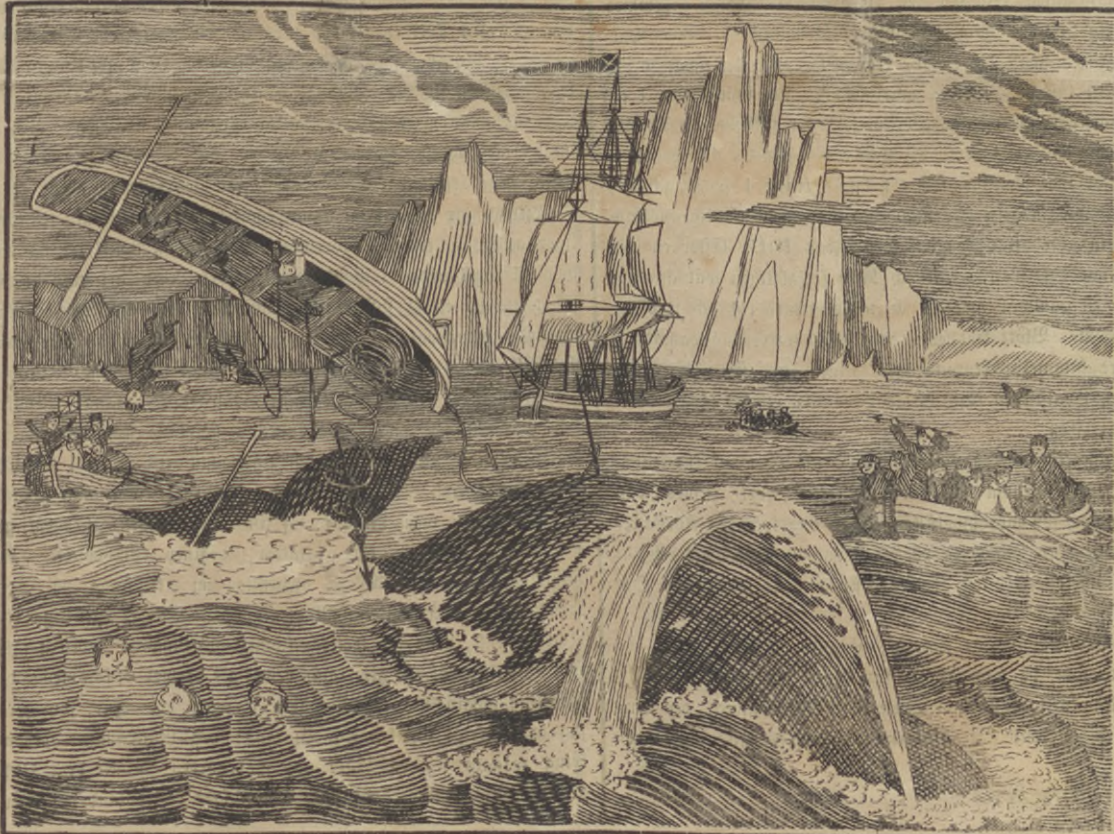
8 sk. B^{co}

SÖNDAGS MAGASIN.

N°. 4

Göteborg, Söndag d. 24 Oct. 1847.

3 Qvar.

Hvalfisken och Hvalfångst *).

Omedelbarligen under huden ligger spåket, som bildar en emflädnad kring djurets kropp, senorna och hjertan ej ens undantagna. Dess färg är gulhvit, gul eller röd. Hos unga hvalar är den beständigt gulaktigt hvit; detta spåk flyter, om det fastas i vatten. Dess tjocklek rundt omkring kroppen är 20 tum; dock är det på olika delar af kroppen olika. Läpparne bestå nästan uteslutande af spåk och gifwa hvardera två tunnor ren olja. Tungan består af ett slags finare spåk, som dock gifwer mindre olja, än de öfriga delarne af kroppen. I midten och emot roten af tungan är fettets genomväfadt af muskelartade fibrer. Den öfriga delen af underhufvudet, med undantag af själwa käften, består helt och hållet af spåk. Olfjan i spåket tyckes vara förvarad i små celler, som äro sammanbundna medelst seniga förtredar. Dessa trådar tyckas bilda hudens substans. Olfjan utdrifwes genom hettan och framspyrar wanligtvis af sig sjelf, när den seniga delen af spåket öfvergår till förentnelse. Spåket och fiskbenen äro ersakerna, hvarföre hvalfisken fångas. Köttet och benfotorna lemnas wanligen, käftbenen slundom undantagna. Spåket, så länge det är friskt, har ingen oangenäm luft, och först efter fulländad resa sker det, att grönländsfararen bekommer en obehaglig luft, om hans laddning ej är inpackad. Fyra tunnor spåk gifwa högst tre tunnor tran. Af en enda hvalfångst får man ofta 30 tunnor. Det är märkvärdigt, att spåket står i ett wist arithmetiskt förhållande till slägget eller fiskbenen. Ju längre det samman är, desto mer har man att heppas. 12 fotis långa fiskben försäkra wanligen om 24 tunna tran; 1 fot långa blott om 1½ tunna. Regeln har sina undantag, men tämligen sällan.

Europeen gör sällan bruk af hvalfiskens kött. Efter en ung hvalfångst lifnar det groft orkött och låter söljaktigen wäl äta sig. Köttet af en gammal hvalfångst är motjubande till och med för en matrosgom. Blott kindbenen emottagas för detta ändamål. I de warmare himmelstrecken utdroyper tranen utaf sig sjelf. Äter ej Europeen hvalfiskens kött, så är det en så mycket läckrare spis för Grönländaren.

Hwilket mäktigt wäsen människan är, icke efter måttstocken af sin kropp, utan genom sin andes öfwerlägsenhet, synes bäst af det krig, hon för mot hvalfisken. Hon angriper den största koslossjen af alla djur, och detta på det öppna werldshafwet och under ett himmelstreck, som kunde afsträcka allt lefwande. Och hvalfisken:

"Som på wattnet simmar, lifnande ett berg,
och som, då han söfwer, kan tagas för en ö,"

blir i de andra flesta fall hennes byte. Det himmelstreck, der denna märkwärdiga kamp står, utmärker sig framför alla andra ge-

*) Forts. fr. föreg. Nr.

nom mångfaldiga faror eller behwärligheter, mot hwilka människan har att kämpa. Land, haf och luft afsträcka der lika mycket och lägga hinder i wägen. Genom häftig köld stelna alla lemmar. Moln och snö fördunkla himlen och skärpa ännu mer köldens tand. Hafwet har utom de wanliga farorna, som öfwer allt lura på desamma, här ganska egendomliga. En utsträckt sig orhörda isfält, som likt en ogenomtränglig wall synas göra ett slut på all skeppsfart, så att den fäcka matrosen måste springa isfrån en frusen wäg till en annan, med fara att för hwarje steg förswinna i en klyfta; än komma ofantliga hwita björnar på dessa isfält, beredda att sönderriswa allt, som ej flyr eller segtar; än kommer ett lörytt isberg med sådan kraft, att alla hjälkar och plankor braka i skeppet och att det söndersplittras såsom ett äggskal. Under slundom upptiger ett isberg högt, högt i luften, men dess fot badar sig i den kalla wägen; en förändring i jemmwigten kan kullstörta det, så att hwarje i grannskapet besfäntligt fartyg, med allt hwad derpå är, kan derunder begrafwas. På afstånd stymtar genom den kalla dimman en kust, som fätter en gräns för det ifråga hafwet. Men dessa kuster locka ej den af köld förstelnade sjöfararen. En ewig storm, snö, hagel och is förswära här och hwarje steg; med möda frambringar jorden utur sitt stöte en ferttig moska. En natt, som warar fyra månader, lågrar sig på de östliga bergen. Med möda underhålles människan sig der. Många hafwa af skeppsbrott blifwit fastade dit; andra åter hafwa frivilligt der stannat någon tid; men de qual, med hwilka själ och kropp der ha att kämpa, döda de flesta, eller åtminstone afsträcka dem från hwarje nytt försök.

Lifwäl går människans kamp emot hvalfisken tillbaka till tämligen aflägsna tider. Norrmän tyckes hafwa syssefatt sig med hvalfångst redan i nionde århundradet, utan att man derwid får tänka på en så systematisk fångst, som den, hwilken för närwarande bedrifwes. Man angrep honom, när han kom inom skotthäll, såsom man angriper hwarje annat stort djur. Norrtinges innewånare hafwa warit fäcka sjöfarare, så långt tillbaka, som historien går. Först på kusten af Biskaya skall man hafwa warit betänkt på att göra hvalfångst till föremål för köpmans spekulation. Redan i 12:e århundradet will man upptäcka spår deraf; men dessa försök äfhytade tydligen ej egentligen hvalfångst, utan en sort katacer, desfiner och dyligt. Åtminstone är ej grönländska hvalfisken nu att finna på Spaniens kuster. Afwen anställde man detta fiske ej egentligen för spåketets skull, utan för köttets, synnerligen tungans, hwilken gäldes som en delikates, ett ytterligare bewis att dermed ej kan menas den egentliga hvalfisken. Småningom förswan det djur, som först jagats så ifrigt i wiken wid Biskaya; och innewånarne beromkring wägade sig då lägre upp mot norden, så att de i 16:de århundradet kommo ända upp till Island, Grönland och New-

foundland. Det är egentligen från denna tid, som hvalsfångsten börjar.

Den tidigaste resa, som för sådant ändamål, företogs från England, gjordes 1594. Köpmännen i Hull utrustade för första gången ett skepp 1598. Vid samma tid gjorde Holländarne och försök. Hamburgare, Fransoser och Danstar täflade med dem. I England och Holland drejs jagten af sälkfaper, hvilka hade monopol å densamma. Men en sådan handel bar sig ej. Man tillät då hwem som helst att dermed slyssfatta sig, och detta war mycket fördelaktigare. Det holländska monopolat upphäfdes 1642, det engelska några år senare. Smellertid dref man i fästnämnda land fångsten ännu en hundra år bortåt för gemensam räknung, tills man såg, att hwarje kompani af detta slag hade solidiserat blott med förlust.

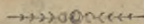
År 1732 kom parlamentet på den tankan, att uppmuntra dessa företag genom premier. Hwarje skepp, som gick till Grönland, fick för hwarje tunna tran först 20 st. och sedan 40. Då utseglade en mängd skepp, ej för att fånga hvalsfisk, utan för att vinna premier. Men de förstodo att i främmande hamnar fylla sina tunnor med tran, utan att hafwa sett hafwet wid Grönland. Premierna än föllö än stego, tills man 1824 war så klok, att upphäfwa dem. Nu drifwa, utom Amerikanare, Engelmän, Hamburgare och Prensare denna näring. Fransmännen hafwa sedan resolutionen ej slyssfattet sig dermed. Denna och sjökriget hindrade hwarje sådant företag och ännu är ej en så beskaffad sjöfart kommen i gång. Med Holland är det samma fall.

De skepp, som utrustas för sådana företag, hålla i allmänhet 300 å 400 tons och utseglas mantligtvis i slutet af April, för att i Maj kunna börja sin fångst, hwilken warar till Juli och Augusti månader. Många wåghalsar qwarstanna till slutet af September. Tid efter annan ömsar man plats. Så är för närvarande kusten af Grönland, som förr war särdeles rik, nu tom på hvalsfiskar, en följd af det oupphörliga fiskandet i denna trakt. Då de beständigt eroas, söka de ett annat watten. Nu gå de flesta hvalsfångare direkte genom Davids sund in i Bassinwiken, hwarest man förr heppades finna en nordlig genomfart till Assen, till dess kapten Ross' försvinnande nedslände denna förhoppning. (Sannolikt hafwa simmande isberg krossat hans fartyg, och äfwen om manskapet skulle hafwa räddat sig i båtar, torde brist på lefnadsmedel hafwa ombragt dem). I denna wik äro flera berg än på denna östliga kusten af Grönland och detta gör faran härstädes ännu mer hotande; men der finnes otroligt mycket hvalsfisk. Winstbegäret är större, än försträckelsen för faran.

I det hela har hvalsfångsten ganska mycket aftagit. Ifrån London utgingo 1690 fyra gånger mera skepp än från alla hamnar tillsammans. Ännu 1820 utrustades 17—18 skepp för detta ändamål. Nu utrustas knappast ett eller två. Äfwen så

har Liverpool dragit sig starkt tillbaka. Whitby slyssfätte sig då mycket dermed; nu deremot har den till största delen dermed upphört. Lästigast är denna rörelse i Hull. Säfsem wid slutet af 16 århundradet, spekulerar här ännu hela werlden derpå. År 1833 seglade 33 skepp derifrån till Ischafwet.

(Fortf.)

Negerslafwarne i Brasilien.

Gatan Ballongua i Rio Janeiro, hufvudstaden i Brasilien, är en stor och öppen kafar, en talrik besökt sammankomstort för alla stånd, en plats för oafbruten marknad. Der är en slags offentlig plats, ett forum eller ett läger, om man så will. Men den är också en ort för studium och eftertanke.

Den wara, som här är hepad, är af en ganska egendomlig art. Den verfar sig sjelf, den ropar, beder, sjunger, tjuter, för att tillbraga sig spekulanternas ögon; den söfer att tränga sig fram och kofetterar formligen, för att synas i den skönaste och mest inbjudande gestalt, wore den dock i sjelfwa werket aldrig så smutsig, så ful. Den will ej längre wara magastnerad och blir soljaktligen sorgsen, om man försmår den. Äfwen om den ej kan leda köparens wal, är den nöjd, att hafwa fastat hans uppmärksamhet. Wi äro på slafmarknaden i Rio Janeiro.

Käparen må följa oss till ett sådant lågt, quast rum. Wid wäggen och i jorden äro fastgjorda swarta, nebsmerda bänkar, på den fuktiga jorden sitta eller ligga nakna män, kvinnor och barn, wäntande på köpare. Så snart en sådan wisar sig i dörran, börjar på ett tecken af egaren hela kafaren att springa, gestikulera, att wända sig i alla riktningar, under framstjundande af wilda sånger; hwar och en will wisa, att han har de bästa lungorna och förklar att sticka sig i sitt slafweri. We den, som underlåter detta! Biskan försummar ej då att sönderslita den armes rygg och sidor, så att marken, på hwilken han står, färgas i hans blod.

Men tyfi! Handeln begynnar; köpet måste avslutas.

"Fram du der borta!"

Wid detta rop höjer sig ett stöke af waran; och denna wara har ett par ögon, en panna, en hjerna, ett hjerta, så wäl som den, som köper och säljer.

"Är det ej god wara," säger köpmannen med ett djefwulst le, ude?

"Werkligen ej så dålig."

"Oå då några steg!"

Då waran sätter sig i rörelse.

"Spring och!"

Då waran springer skiem en andalusiskt häst.

"Göj hufvudet, rör armen och benen, stampa med fötterna, stratta, strif, visa tänderna!"

"Allt synes vara i ordning", säger köparen efter ett noga besigtigande; "men hwad är priset på denna vjes?"

"Ser quaderpels."

"Jag ger fem; men håll; huru står det till med köp-porna?"

"Han (hon) har haft dem! se sjelf märkena!"

Och i sanning är den swarta kroppen här och der be-täckt med ljuva ärr, som den oerfarna köparen håller för köppär; men en erfaren inser lätt, att de tillkommit med delst ett varmt jern, för att bedraga köpare.

"Det är bra," säger köparen; "se här penningar!" —

"Börjen åter att sjunga, 3 andre," säger säljaren, i det han sorgfälligt stoppar i sin pung det inhändigade myntet. "Jag ser uba köpare komma." — Vi hafwa blott teknat en liten bild af slasmarknaden i Brasilien.

När wi lemna slastorget, möta wi kanske ett neger-var i bländande hwhita kläder, omgjordade med ett blått band och smyckade med rosor. De stynna gladt till sin egares hus. De komma ifrån kyrkan, der presten öfver-gjutit dem med watten och sagt att de äro kristna. Kan-ske, så heppas wi, skall nu en bättre lott tillfalla dessa döpte; säkerligen skall man nu erkänna dem såsom med-kristna och medmänniskor. Blott några steg till och mis-taget skall förswinna. Der, hwarest en krets af nngiri-ga tränger sig tillsamman, wänta, sammankrupa och be-walade af sina uppsehningsmän, en hwy slaswar det dem förefrisna straffet. Men innan ordningen kommer till hwar och en, erhålla straffets offer en bitter försmak af det, som wäntar dem. Ty den ene efter den andre af olycksfamaterna blir inför allas ögon fastbunden wid en påle, för att så sin ryggh och sina sidor sönderfargade af piskan. Redan efter de första rappen strömmar rödt blod utesfer den swarta kroppen och nedrinner i en liten grov, som man hast försigtigheten gräfw i jorden inwid pålen. Med hwarje nytt offer omwärlas beständigt köd-lar, på det att den straffande mannen ej för mysket må tröttnas i att göra sin tjenst. Med kallt blod, som wöre de på spektaklet, så slaswarernas herrar rundt omkring och följa med djefwulst wälbehag hwarje rapp af piskan, hwarje ryckning, som offret gör. Men wårt europeiska öra och öga äro ej så känsliga för retelsen af dylika in-tryck; wi uttränga med blödande hjerta från den städelystna hopen, för att så snart som möjligt undkomma de olyck-ligas jämmerfri.

"Albrig har det funnits ett land, hwarest slaswarne

suckat under tyngden af så hårdt arbete, hwarest de vridit sig under så grymma straff, ja under så utökta smärtor utandats sitt lif, som i Brasilien. Men under det på Domingo, på Bourbon, på Martinique och flera andra ställen, den länge plågade svarta rasen höjt sig till rasande hämbegär emot de hvita tyrannerne, böjer sig i Brasilien negern tigande under den knutna pistan. Tyft och apatiskt bär han den dubbla lasten af hårt arbete och grof misshandling, och blott under sparsamt tillmätta stunder af fröjd och lust frambrbyter Afrikanens hetblodiga naturel i hela sin våldsamhet.

Kalkas man en lördag wid soleis nedgång ett plantage, som innesluter 3—400 slafwar, så förkunnar rebau på långt håll ett doft mummel, som framtränger från midten af slafbyn till vårt öra, början af negerfesten. Vi följa ljudet och se snart på en liten fri-plats män, qvinnor, barn och gubbar, kortligen plantagets hela svarta befolkning, så sammanträngda, att man wore färdig att tro, det de wid straff wore förbudna att äta se sig annorstädes. Öfver allt ser man glöddande kinder, gnistrande ögon, krampaktigt gestikulera armar, från alla håll warjeblistwer man passionens tunga andedrägt och wilba fröjdestri.

Nu gifwes tecken och i samma ögonblick bilbar sig en krets. Männer och qvinnor gruppera sig efter behag, men barnen komma i första raden, på det att de må lära sig dansen, för att låta den öfvergå från generation till generation.

På det ursprungliga larmet följer en stillhet, under hvilken ingen vågar röra tungan. Selt sakta, men småningom tillwärande i styrka begynnar nu sången. Det är en rå sällsam melodi, men som dock klingar harmoniskt. Det finnes en takt deruti och en rytm af ett egendomligt behag. Slutligen bryter sången häftigare och häftigare fram. Hela werlden sjunger med, men ej blott med munnen, utan, så att säga, med hela kroppen. Man förwider ansigtet med löjliga grimacer, gestikulerar med armarna och stampar med fötterna, som om jorden brände under dem. Denna inledning till den egentliga festen har än en fortare, än en längre waraktighet och rättar sig, så att säga, efter thermometerens ståndpunkt. Har hettan under dagen warit tryckande och arbetet hårdt, så warar frispelet blott en kort tid. Man hastar då, att så fort som möjligt störta sig i passionens hwirvel. En danserska rusar in i kretsen, i början ensam, swängande armarna med de wildaste åtbörder. Hon böjer sig åt ena och åt andra sidan, springer fram och tillbaka, dansar sen omkring i en ring förbi de närstående, hvilka hon tyckes lifasom smitta med

sina urstunniga rörelser. Nu springer äfwen den lycklige, som hon walt till sin meddansare, inom kretsen och ställer sig triumferande emot danserskan. De kringgåendes sång öfvergår till wildt skr, dansen till raseri. Man klappar sig på höfterna, man slår sig på hufvudet, man gnisslar med tänderna, stummet styr ur munnen. Man tror sig se raseriet hos en blodtörstig warg, då han anfaller en hjord. Men nej; allt detta är blott uttryck af glädje, af den drucknaste lycka. Och såsom dansen börjat, så

fortgår den hela aftenen. Ly de öfriga paren wänta med otålighet, att ordningen skall komma äfwen till dem.

Sutet under, att wid ett sådant lösgifwande af dessa hetblodiga naturers alla passioner, twislar ofta utbräta, som fluta dermed, att de båda rasande motsändarne med wäldiga knytnäffslag, gå emot hwarandra. Wittnena till en sådan kamp, långt ifrån att hindra kämparne, uppelda dem i des ställe så mycket mer, och fröjda sig åt skådespelet, i samma mån, det blifwer grymt och blodigt. Snart bilbar sig ett parti till gunst för någon af parterna. De hota sin gunstling, i fall han är utmattad, eller om han synes sin seger nära, tills antingen han eller hans motsändare ligger blödande utsträckt på sanden. Om segren är allt för länge oafgjord, springa kämparne från hwarandra, blifwa stående på några stegs afstånd, forsä armarne öfwer bröstet, böja sig ner, tillsluta ögonen och springa så med högt stri af alla krafter emot hwarandra. Wanligtvis så då åskådarne borbära den ene eller den andre med krossad hufvudskål. Och hwarföre uppstå nu de flesta af dessa strider? En neger kan kalla den andre för en "obngling," en "tjuf;" detta rör honom ej. Men wägar han kalla honom "neger," då måste han slås på lif och död. Herrarne bestraffa denna tweskamp, som ofta kostar dem deras bästa slafwar, ganska hårdt; men en svart i wrede är ett fruktansvärdt wilddjur: fruktan för piskan, huru stark den än är, är swagare än törsten efter hämd.

På denna dag af rörelse, wild fröjd och grym wrede följer en dag af lagn, som är wälgörande för de med arbete öfwerlastade slafwarne, men som likwäl ej är af dem särdeles efterjukt. Ej tänker slafwen på den, ej hoppas han på den, då om måndagsmorgon och sedan hela den långa arbetsveckan igenom, solens förta strålar och arbetsskocken falla honom ut till de förtorkade, glöddande sockerfält. Hans hela fröjd, hans gladaste förhoppning knyter sig wid tankan på återkomsten af denna aften, då han fritt får låta det afrikanska blodet spela, och då han under sina nationalsånger glömmar både Brasilien och des sockerfält, sin herre och des piska, och under så, för hans wilda sinne utjätningrika stunder, tänker sig tillbaka till stränderna af det hemlighetsfulla Senegal och kusterna af Angola.

Bernsten.

Bernsten, äfwen kallad Agsten, gul Ambra och af de gamla Succinum, har sitt namn af det forntyska ordet börnen (bränna), emedan den lätt antändes wid swag eld. Ifrån des egenhet, att wid guidning mot något yllt föremål antaga en elektrisk karakter, har densamma fått namnet: elektrum.

Wi känna bernsten af gul och röd färg. Den är nu för tiden

lyx- och modeartikel i alla stånd. Desutom användes den i medicin, till lakeringsfärdiga, till röfelse, då den smältes på glöddande kol, till inbalsamerande af lif. Då de är riktigt klar och genomskinlig, kan den slipas till brännspeglar och mikroskop.

Densamma war och bekant för de gamla folken, och redan wid trojanska krigets tid smyckade sig fruntimren med hals- och armband af guld och bernsten. Homerus nämmer den såsom någonting högt dyrbart och hos Astaterna tjenade den redan tidigt till röfelse wid deras heliga förrättningar.

Bernstenen har berföre, i likhet med metallerna, redan sedan älska tider warit mycket efterjukt och omtyckt, oaktadt den, för att dömma efter des beständsdelar och efter orter, der den träffas, blott är ett hårdnadt, harts af något särskildt, nu förwunnet trädslag.

Wid den kemiska delningen, finner man, att bernstenen till en stor del består af kol, oljaktiga beständsdelar och jordarter; desutom innehåller den underfundom främmande kroppar, såsom små blad, mosja, sand, wattendroppar, insekter, myggor, spindlar, myror och dylikt, hvilka sednare dock afwika från wanliga, nu lefwande arter och merändels tillhöra ett warmare klimat, och som desutom tjena som bewis, att bernstenen en gång war i flytande form.

Swär finnes denna lita så märkwärdiga som högt stättade produkt? På ringa djup under jordytan, i sand- och lerlager, synnerligast i stenkolslager, med det i dem förefunna bituminosa trädet; så t. ex. i Italien, Spanien, Frankrike, i Schweiz, på Grönland och i China, på flera ställen i Lyskland, framför allt wid sydliga och östliga stranden af Östersjön, liksom wid ryska kusten och här hufvudsakligen i trakten af Danzig, Königsberg och Pillau, hwarest bernstenen sedan långliga tider tillbaka är en vigtig exportartikel. Dit seglade långt före Christi födelse, ifrån asiatiska kusten af Nedelhafwet, Fenisterna, uppfinnarne af steeperbyggnadskonsten och sen tidens utmärktaste sjöfarande, allt för att hämta bernsten. Romarne följde sedan deras exempel.

På de angifna orterna, hwarest bernstenen är så lätt, att den flyter på watten, uppflyttas den dels med små nät, dels uppflyttas den af stormen på land, dels blir den uppgräfd ur jorden; det sednare nära wid kusten och blott på ett djup af 10 fot under hafwets yta, i sand- och lerlagren.

Redan sedan längre tider tillbaka drifwes detta arbete härstädes, såsom en sak af wigt, för kronans räkning. Fast desja hopsamlingar af bernsten fortfarit sedan årtusenden tillbaka, märkes ej egentligen något aftagande, synnerligen ej i den af hafwet uppkastade. Hwilka oerhörda lager af detta ämne måtte då ej finnas på hafwets botten i detta farwatten!

Öfter sin godhet, renhet och storlek forteras bernstenen för handeln i åtskilliga sorter, såsom sortimentsstycken till prydnad och

konstfäfer; tunnstenar för medicinen, fernisstenar o. s. w. allt för sitt särskilda ändamål.

Utmärkt sköna stycken, så väl naturliga, som det arbetade, de förra wanligen sammanvärta med bituminöst trä, finnas uppställda på kongl. flottet i Berlin, denna i så många hänseenden rikhaltiga och beundransvärda konst- och naturaliekammare. Der finnas stycken af ewanlig storlek, ja de, som wäga 13 skåp. och äro af ett människohufwuds storlek.

Wärdet af den på preussiska kusten ärligen uppsamlade berusenheten stiger till den betydliga summan af omkring 90,000 Rdr svensk banko, hwaraf $\frac{2}{3}$ komma från Ostpreussen och $\frac{1}{3}$ från Pommern.

I stenkolslagren i Thüringen och amorfhädes förekommer ett slags naturprodukt i små stycken, hwilken ganska mycket liknar berusenheten; detta är den så kallade Honingsstenen, hwilken ofta till utseendet kommer berusenheten ganska nära, men till wärdet är den samman underläggen, synnerligast som den, efter den hittills gjorda erfarenheten, ej kan brukas för samma ändamål.

Drag ur Innevärnarnes lif i landet Copiapo i Chile.

Skuru man utaf historien tillräckligt känner landet Chile, så som ett mål för Europeernas begär efter guld, anse wi dock ej ändamålslöst, att i så drag antyda några egenheter i detta lands förhållanden, synnerligast hwad beträffar provinzen Copiapo. Copiapo är ett bergland och innevärnarne i denna provinzen ihopsättas sig uteslutande med föremål, som härmed stå i sammanhang. Det samtal, de föra, inkränker sig nästan uteslutande till grufwor, metaller o. s. w; om bergwerken äro lätta att arbetas eller ej, om de gifwa mycket eller litet. Så fort dessa infödingar få ett malmsycke i hand, pröfwa de det genast med nageln. En gång blefwo tvenne resande Europeer, Doktor Meyen och Kapten Wendi, som meddelat af dessa underättelser, i ett för Copiapo ganska förnämt sällskap, tillfrågade, på hwad ställe de hittills befunnit sig bäst. De swarade, att om dermed menades det intryk, som naturens skönhet gjort på dem, så wore Rio de Janeiro den angenämaste ort de sett. De resande wäntade frågan, hur der då säge ut; i des ställe frågade man: "der äro väl då många grufwor?" Sget i sitt slag war det, att underrättelserna om den 1832 wäntade kometen äfwen framträngt hit och kausse på intet ställe i werlden allwarfammarare upptogs än just här. Några personer, som man räknade till de klofaste i staden, sökte wära resandes beaktas och utbådo sig underrättelser i detta ämne. Med lugnaste min i werlden försökte de att afgöra den föresälda frågan och deröfwer lugna de

wetgiriga; dessa wille emellertid ej taga resen, utan swarade att en Paysano de Don Alejandro (en landsman till Don Alejandro, hwarmed de menade Hr Alexander Humbelt) deröfwer gjort dem oroliga. Emot en sådan auktoritet kunde de resande ej sätta sig, utan måste lemna främlingarne i sin ångest. Andra personer, deremot tycktes göra sig lustiga öfwer komethistorierna; det förkunnades en dag, att den stora kometen wisat sig den föregående natten, och då war hela folkmängden upprymd af den mest entusiastiska glädje; de trodde att den då war i bortgående.

I Copiapernas bönigar herrskar en underlig sammanblandning af lyx och armod. Wi sågo i ett hus ett pianoforte af 1000 piasters värde, som efter den der rådande smaken war betäckt med förgylt bron; der funnos i samma rum flera bord, som ej i värde öfwerstege 4 a 5 uns guld, men ett stolar, som värderades till 500 piaster. Der bredwid låg Signoran (frun i huset) på mattan och stödde sig med armen på den snala soffan, som war placerad i ett hörn af stugan. Zemte henne stod en ewanligt stor kofvanna, för cigarrernes antändande och teets uppwärmande; ett litet barn, betäckt med trasor, wältrade sig i smutten, hwaröfwer modren, i främlingarnes närvaro, yttrade sin glädje. En stor mängd af sat, taktikar och andra kärl, arbetade i silfwer, är någonting ganska wanligt hos detta folk, synnerligen som de proportionswis äro mycket billigare än porcellän, hvars konserwerande under transport medelst mlåsnor i och för sig fordrar en ej ringa grad af sorgfällighet, och som mycket lättare sönderslås under de oupphörliga jordbäfningar, för hwilka detta land är utsatt. Men wanliga saker, såsom drickesglas, koppar, stedar, knifwar och gafflar selas här öfwer allt. Speglar höra till de största rariteter. Damerna, tillägger berättaren, lågo för öfrigt hela dagen på marken och läto för hettans skull, som desutom war ganska måttlig, den öfra delen af klädningen nehänga. Bröset och halsen war då betäckt med siden och de finaste musliner.

Såfwa och gengåfwa.

År 1730 affändes kommandören Paul Cronhaven, en af Sveriges mest utmärkta sjömän, med örlogsfleppet Werden att eskortera ett presentskepp till Algier och att ratificera den afslutna fredstraktaten. Presenterna bestodo af 40 kanoner, 800 sablar, 16,000 kanonkulor, 50 mastträd och 8 ankartåg. Till konungen hemfördes såsom gengåfwa en frigitwen slaf, 2 lejon, 3 tigrar och 1 wildkatt.

Perpetuum mobile.

Från långliga tider tillbaka hafva många bemödat sig att uppfinna en machin, som man benämnt perpetuum mobile. Mån, som hafva att utfärda patenter, kunna berättat om många planer, som af otälige uppfinnare äro dem föreslagda. Om detta ämne är också mycket skrifwet, att vi förmoda, det sakas för våra läsare ej är fullkomligt obekant.

De som bråkat sin hjerna med uppfinning af perpetuum mobile, höra wänligen till någon del af de två klasser, wi här wilja angifwa. Den ena utgör wänligen dem, som kunna handhafwa verktyg och besitta en smula uppfinningsförmåga, en förmögenhet, som ej just är så sällsynt, men af ej färdeles nytta, om den ej står tillfammans med studium i ämnet, d. w. f. s. snarligen med mekanikens lagar, nämligen med de allmänna sanningar, som af wetenkapligt bildade personer blifwit fastställda. Till andra klassen räknas wi dem, som med sin uppfinning älskita penningar. Uppfinnaren, som kausse på försök tillsatt sin egen förmögenhet, meddelar sin plan åt en man, som är i stånd, att uppoffra penningar, och bländar honom med utsig till en snar och lysande winst; slutligen indrages han kausse i spekulationen och med besamma i utgifter, som ingendera beräknat. Försöken slå fel, men slutligen måste allt dock komma till rätta; af fruktan att synas löslig, och af nödwändighet, den ene att komma till sitt mål, den andra till sina penningar, fortfarra de så länge, till dess bådas undergång gör en ända på deras dårskap.

Smellertid finnas dock alltid djerwa förslagsmakare af detta slag, hwilka ej låta sig underwisas genom sina föregångares öde, och dock skulle man tro, att en kort framställning af detta föremål borde tillräckligt framställa det dåraktiga i ett sådant företag. Hvad vill det också egentligen en machin säga, som satt i rörelse, går oupphörligt tills den är utnött? Ingenting i wärlden är lättare, än att göra en sådan machin. På Rhén, gent emot Mainz äro för närwarande tjugo dylika maskiner i gång. Det är fartygshuvarnar, som ligga för ankar, och om de beständigt erhålla watten, så fortfarra de att gå, så länge de äro brukbara.

Man skall kanske inwända, att ett sådant byggnadsfätt ännu ej är det rätta, att maskinen måste vara så inrättad, att den, en gång satt i rörelse, fortfar att gå utan användande af någon yttre kraft. Det behöfs oändligt litet känneedom i mekaniken, för att inse, det frambringandet af en sådan machin ej är möjligt. En machin, som fortfarande skall gå af sig sjelf, måste hafwa sitt ursprung af sig sjelf. Ingen machin kan försärbigas, som ej är underkastad nöting, hwilken också i sinom tid, huru obetydlig den än må vara, tillintetgör den kraft, som sätter maskinen i rörelse. Men en machin, af hwad bestämelse som helst, skall ej blott bibehålla sin rörelse, utan äfwen meddela kraft.

Kunde menniskan åstadkomma en machin, hwilken sjelf fram-

bringade den kraft, hwarigenom den sattes i rörelse, så woro hon en skapare.

Genom dessa anmärkingar skall kanske mången planmakare afstå från dylika företag och bättre använda sin estertanka, sin tid och sina penningar.

I cortiska museet i London besinner sig ett af Johan Ferguson år 1774 uppfunnet, med barometer försedd ur, hvars hjul sätts i rörelse genom quicksilfrets stigande och fallande. Wi anses detta såsom ett af de märkwärdigaste försöken i denna wäg. Ett perpetuum mobile blifwer det dock aldrig.

Mästerstykke i det rasande.

En man med studier, wi böra ej säga mer, wille en gång wara quick och stref då följande charad öfwer ordet stöflor:

"Ämnet har genom konst blifwit sämskdt,
De gapa efter och de stå till tjenst,
Hwar till de äro helst nattetid,
Men ej förr än de hafwa slukat uti sig
Tre gånger fem små kropsliga lif."

Den swära tiden.

"Å, min herre... — en smula bröd!"

"Hjertans gerna, mitt barn, men dertill äro tiderna för swära!"

Nästa N:o utgifwes den 31:ste Okt., kl. 7 f. m.

Göteborg, G. Petersens officin 1847